

7. Шепітько В. Організаційно-тактичні засоби : поняття та значення. *Шепітько В.Ю. Вибрані твори*. Харків, 2010. С. 200–206.

8. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення кримінального провадження: рівні, напрями та форми реалізації. *Криміналістика і судова експертиза*. Випуск 65. 2020. С. 40–51.

Аксьонов Костянтин Володимирович,
викладач кафедри організації досудового
розслідування факультету № 1
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ;
Куліш Єлизавета Костянтинівна,
курсант факультету № 1 Криворізького
навчально-наукового інституту Донецького
державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ З ТІЛА НЕЖИВОЇ ЛЮДИНИ (ТРУПА) В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах розгортання зовнішніх та внутрішніх конфліктів в державі, особливе місце посідає питання забезпечення дотримання конституційних засад в умовах воєнного стану.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає, зокрема, тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Однак, у ч. 2 ст. 64 Конституції України передбачено, що в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [2]. Із цим варто погодитись, оскільки воєнний стан вимагає внесення змін до різноманітних нормативно-правових актів, в тому числі кримінального процесу та криміналістики. Відсутність певних чітких норми під час здійснення кримінального судочинства може завдавати певних труднощів під час розслідування кримінальних правопорушень, здійснення кримінального судочинства, а також під час здійснення слідчих дій чи певних експертиз.

В умовах воєнного стану стабільна та ефективна діяльність всіх органів державної влади є запорукою захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина. Одним із основних завдань правоохоронних органів є захист та дотримання прав і свобод людини та громадянина, відповідно, з метою реалізації цього завдання, під час

воєнного стану, повинно відбуватися використання всіх можливих сил і засобів під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

На сьогодні, досить часто слідчим доводиться стикатися із отриманням різноманітних зразків, зокрема і з тіла неживої людини. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу отриманням зразків для експертизи є слідча (розшукова) дія, порядок проведення якої визначається ст. 245 КПК України. Спираючись на процесуальну процедуру отримання зразків для експертизи, можна виділити відповідні види, для кожного з яких законодавець передбачає певний процесуальний порядок їх отримання: зразки документів, зразки речей, біологічні зразки особи [3].

Самим розповсюдженим видом зразків, в умовах воєнного стану – виступають зразки з тіла неживої людини (трупу). Це можуть бути і відбитки пальців рук чи зубів для проведення трасологічної експертизи (з метою ідентифікації особи, що залишила сліди, або встановлення особи трупу); і різні біологічні матеріали з тіла неживої людини (трупу): кров, рвотні маси, слина, волосся, нігті тощо, з метою проведення різних видів судово-медичних або біологічних експертиз [3].

Але при наявному порядку отримання зразків для експертизи, закріпленому в КПК України, отримати такі зразки з трупу у встановлений кримінальним процесуальним законом спосіб не представляється можливим: законодавець просто не передбачає не лише порядку отримання зразків з трупу, але й такого виду зразків [4]. Тому, буде за доцільне ввести до Кримінального процесуального кодексу норму, яка б регулювала такий механізм отримання зразків для експертизи під час воєнного стану, що на нашу думку, було б набагато ефективнішим для експертів.

Проте, як вірно відмічають такі науковці як Антонюк П.С., Антошук А.О. та Куций Р.В. існуючий порядок отримання зразків для експертизи в кримінальному провадженні не лише створює передумови для порушення прав учасників кримінального провадження з огляду на відсутність процесуальної регламентації механізму та меж застосування примусу [6]. Водночас, враховуючи реалії сьогодення, в практиці роботи правоохоронних органів при розслідуванні кримінальних правопорушень зразки з трупу отримуються та направляються для проведення експертизи (по результатах якої складається висновок експерта) що є джерелом доказів, адже потреба в цьому існує.

В разі необхідності отримання зразків для експертизи з трупа слідчі звертаються з клопотанням до прокурора, який виносить постанову про проведення слідчої (розшукової) дії – відібрання зразків з трупа. Така процедура, по-перше, не передбачена КПК України, а по-друге, прирівнює тіло неживої людини (труп) до живої (особи). І хоча, на думку слідчих запропонована процедура «хоч якось мінімально забезпечує процесуальний шлях появи певних об'єктів як зразків в кримінальному провадженні», на нашу думку, в жодному разі не забезпечує допустимості отриманих зразків та, відповідно, висновку

експерта по результатах дослідження таких об'єктів. У таких ситуаціях не слід забувати і про сторону захисту, адже фактичні дані, які містяться у висновку експерта, оцінюються як допустимі, якщо їх отримано згідно з порядком, встановленим КПК України. Тобто тут існує поле для захисників для оскарження таких дій.

Саме тому, ми вважаємо, що відсутність встановленого КПК України порядку для отримання зразків для експертизи з тіла неживої людини (трупа) створює об'єктивні передумови для порушення прав учасників кримінального провадження, втрати доказів та заснування судових прецедентів, що в цілому негативно впливає на ефективність розслідування кримінальних правопорушень.

Отже, з огляду на відсутність встановленого КПК України порядку отримання зразків для експертизи з тіла неживої людини (трупа) створюються об'єктивно обумовлені ситуації неможливості збирання доказів сторонами кримінального провадження та забезпечення їх допустимості. З метою надання всім сторонам кримінального провадження якісного та дієвого механізму збирання доказів, вважаємо за необхідне внести відповідні зміни до КПК України, які б чітко регламентували процесуальний статус тіла неживої людини (трупа) та встановлювали визначений порядок отримання з нього зразків для експертизи.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4259>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Басюк Л.О. Отримання зразків для експертизи в кримінальному провадженні: проблемні аспекти. *Іновації в криміналістиці та судовій експертизі*: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листоп. 2021 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 318–319.

5. Антонюк П. Є., Щербанюк Д. В. Процесуальна регламентація слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із тілом неживої людини. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 28 трав. 2021 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 60–63.

6. Антонюк П. Є., Антошук А. О., Куций Р. В. Тактика отримання зразків в кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2021. Вип. 5. С. 281–289. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.39>.